

NORGES HØYESTERETT

Den 19. september 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-01865-A, (sak nr. 2014/716), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Helge Wesenberg)

mot

B (advokat Ellen Eikeseth Mjøs – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Ringnes**: I en erstatningssak som reiste medisinske årsaksspørsmål, oppnevnte lagmannsretten én sakkyndig. Spørsmålet i saken er om det er en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten etter begjæring ikke oppnevnte ytterligere en sakkyndig, jf. tvisteloven § 25-3 første ledd.
- (2) Ankemotparten B er født 00.00.1985. Fra sommeren 2000, da hun var 14 år og 10 måneder og frem til hun var nærmere 18 år, i 2003, var hun sammen med den ankende part – A. Han er 5 år eldre, og var nærmere 20 år da forholdet ble innledet. Det fremgår av lagmannsrettens dom at de to hadde samleier og annen seksuell omgang fra sommeren 2000, og at forholdet var preget av at A presset B til å ha sex, og at han også ellers optrådte kontrollerende.
- (3) B fullførte videregående skole våren 2004 med gode karakterer. Det er uomtvistet at hun har hatt store psykiske problemer etter at hun fullført videregående skole, men partene er uenige om når lidelsene inntrådte.
- (4) Utover høsten 2005 oppsøkte hun flere leger, og i et brev 19. september 2005 beskrev hun depresjon, angst og spiseforstyrrelse som hadde vart i mange år.

- (5) Hun hadde sin første kontakt med psykiatrisk poliklinikk høsten 2005, og har etter dette vært til behandling blant annet hos psykiatrisk sykepleier, psykolog og psykomotorisk fysioterapeut. Et gjennomgående tema i samtalene med behandlerne har vært psykiske skader hun mener å være påført av A som følge av seksuell omgang og hans kontrollerende, dominerende og skremmende atferd.
- (6) Siden desember 2006 har hun flere ganger vært pasient ved psykiatrisk sykehus.
- (7) B har som følge av sine psykiske problemer – og til tross for gode evner – ikke klart å gjennomføre høyere utdanning. Hun har flere avbrutte studier bak seg. Høsten 2013 måtte hun avbryte utdanning i helse og sosialfag, fordi praksis som omfattet intimstell av eldre mannlige pasienter reaktiverte traumer.
- (8) B ble i perioden 2006–2011 gitt diagnoser som omfattet angst, depresjon og bulimi. I 2007 fikk hun også diagnosen uspesifisert bipolar affektiv lidelse, og denne diagnosen ble beholdt til 2011. Hun har brukt ulike medikamenter basert på disse diagnosene, men i løpet av 2012 opphørte all medisinerings for psykiske lidelser.
- (9) Etter dette er B diagnostisert med posttraumatisk stresslidelse (PTSD) og tilbakevendende depressiv lidelse i remisjon.
- (10) 13. april 2011 politianmeldte hun A for voldtekt.
- (11) Hordaland statsadvokatembeter tiltalte 28. november 2011 A for forbrytelse etter straffeloven § 196 første ledd – seksuell omgang med barn. Det straffbare forhold var beskrevet som jevnlig samleier med B i perioden sommeren 2000–31. august 2001; fra hun var 14 år og 10 måneder og frem til hun fylte 16 år.
- (12) Ved Hardanger tingretts dom 18. juni 2012 ble A dømt til betinget fengsel i 90 dager i samsvar med tiltalen.
- (13) I forbindelse med straffesaken fremmet B krav om erstatning for inntektstap og ménerstatning, jf. straffeprosessloven § 3. Anmeldelse og påkrav ble fremsatt nesten 10 år etter den ansvarsbetingende handling, og etter at foreldelsesfristen var utløpt. Foreldelsesloven § 11 gir imidlertid adgang til i en straffesak å fremme erstatningskrav som springer ut av en straffbar handling, når den ansvarlige er funnet skyldig i det forhold som begrunner ansvaret, selv om foreldelsesfristen er utløpt.
- (14) Hardanger tingrett oppnevnte psykiater Jan Øystein Berle som sakkyndig i straffesaken. Mandatet var blant annet å kartlegge eventuelle skadefølger som følge av overgrep fra A. Berle avleverte sin første rapport 12. mai 2012. Hans konklusjon var:

"Samlet sett finner den sakkyndige at observanden i dag har et sammensatt symptombylde med antatte muskulære spenningssymptomer, noe kognitive plager blant annet ved konsentrasjonssvikt, varierende men noen ganger nedsatt energi samt hurtig tretthet. Dette er symptomer man ikke sjelden ser ved en posttraumatisk stresslidelse. Hennes symptomtrykk har vært betydelig, men er i dag noe mer moderat. Hun har hatt tilbakevendende depressive plager i en rekke år, som redegjort for. Disse debuterte i tiden etter de aktuelle overgrepene denne saken dreier seg om. I kortere perioder har hun også hatt suicidale impulser. Det har aldri vært beskrevet klare hypomane eller maniske perioder, heller ikke tegn til realitetsbrist, forvirring eller

psykose. Basert på den foreliggende dokumentasjon finner den sakkyndige ikke symptomatologi som tilsier at hun fyller kriteriene for en bipolar lidelse. Det er den sakkyndiges oppfatning at B i dag har tilstrekkelige symptomer til at hun fyller kriteriene for den psykiatriske diagnosen PTSD. Følgende diagnoser settes: F43.1 Posttraumatisk stresslidelse (PTSD) F33.4 Tilbakevendende depressiv lidelse, i remisjon."

(15) Berles vurdering av spørsmålet om årsakssammenheng var:

"Den sakkyndige har gjort en vurdering av om det kan foreligge andre ekstraordinære belastninger i hennes liv enn de aktuelle straffbare forholdene som helt eller delvis skulle kunne forklare plager hun utviklet. Basert på den foreliggende dokumentasjon inkludert rikholdige helseopplysninger fra flere kilder og annen dokumentasjon inkludert komparentopplysninger gjennom politiforklaringer, kan den sakkyndige ikke finne noen slike forhold hos B.

Det fremkommer samlet sett således ikke holdepunkter ut fra de opplysningene og den dokumentasjonen som den sakkyndige har hatt tilgang til for at skaden kan årsaksforklares ut fra annen påvirkning og tematisk synes svært mye av plagene hennes, blant annet en del av de marerittene, må knyttes til tiltalte i saken og til de traumatiske handlingene og truslene hun skal ha blitt utsatt for. Den sakkyndige finner det derfor overveiende sannsynlig at det er en sammenheng mellom de alvorlige helseplagene hun har slitt med i de senere år samt hennes omfattende funksjonssvikt og de traumatiske opplevelsene hun skal ha hatt knyttet til de påklagede straffbare forhold. Den sakkyndige finner således ingen annen klar årsak til disse."

(16) Den rettsmedisinske kommisjon hadde ingen bemerkninger til uttalelsen.

(17) I forbindelse med erstatningssaken ba tingretten om en oppdatert vurdering av Bs tilstand. I erklæring datert 22. oktober 2012 opprettholdt Berle sine diagnoser. Videre uttales det:

"Det er undertegnede faglige vurdering at B aldri har oppfylt kriteriene for en bipolar lidelse basert på foreliggende dokumentasjon."

(18) Tingretten kom til at de straffbare forholdene – den seksuelle omgangen før B fylte 16 år – var en så vesentlig årsak til hennes helseplager og funksjonssvikt at de var ansvarsbetingende.

(19) Hardanger tingrett avsa dom 14. mars 2013 med slik domsslutning:

"A vert dømt til innan 2 – to – veker frå forkynning av denne dommen å betale erstatning til B for lidt inntektstap, inklusive renter og skatt med ein sum på 1 140 000 – einmillioneithundreogførtitusen – kroner, for framtidig inntektstap inklusive skatteulempe med 320.000 – trehundreogtjuetusen – kroner, og meinerstatning med 140 000 – eithundreogførtitusen – kroner, tilsaman 1 600 000 – einmillionsekshundretusen – kroner, med tillegg av den til ei kvar tid gjeldande forseinkingsrente frå forfall til betaling skjer."

(20) A anket til Gulating lagmannsrett. I ankeerklæringen og i et utfyllende prosesskriv begjærte han oppnevnt en ny sakkyndig i tillegg til psykiater Berle. B anførte at det ikke var behov for ny sakkyndig, og motsatte seg begjæringen.

(21) Gulating lagmannsrett avsa kjennelse 12. september 2013, hvor psykiater Berle ble oppnevnt som sakkyndig for lagmannsretten. Begjæringen om oppnevning av ny sakkyndig ble ikke tatt til følge.

- (22) Lagmannsrettens mandat til psykiater Berle var det samme som han var gitt av tingretten, men med et tilleggsmandat. Punkt 1 og 2 i hovedmandatet lød slik:
- "1. Den sakkyndige bes kartlegge eventuelle skader oppstått som følge av mulige overgrep fra tiltalte.**
 - 2. Dersom det foreligger skade som kan ha sin årsak i andre forhold, bes det redegjort for dette."**
- (23) I tilleggsmandatet ble den sakkyndige bedt om å avklare om de skader som beskrives, kan ha sin årsak i handlinger som etter sin art eller i tid faller utenfor de handlinger som er beskrevet i tiltalegrunnlaget.
- (24) Ved vurderingen av årsakssammenheng konkluderte lagmannsretten med at "den seksuelle omgangen B opplevde i tiden før fylte 16 år er en nødvendig betingelse for den inntrådte skaden".
- (25) Gulating lagmannsrett avsa dom 19. februar 2014 med slik domsslutning:
- "1. A dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-1 til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til B for lidt inntektstap inkludert renter og skatt kroner 1 073 068 – enmillionsyttitretusenogsekstiåtte – med tillegg av den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
 - 2. A dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-1 til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til B for fremtidig inntektstap inkludert skatteulempe kroner 320 000 – trehundreogtjuetusen – med tillegg av den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
 - 3. A dømmes i medhold av skadeserstatningsloven § 3-1 til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale ménerstatning til B, kroner 140 000 – etthundreogførtitusen – med tillegg av den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.**
 - 4. Saksomkostninger tilkjennes ikke."**
- (26) A har anket dommen til Høyesterett. Prinsipalt anket han over saksbehandlingen, og subsidiært over lagmannsrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse hva gjelder kravet til årsakssammenheng. Ved beslutning 9. mai 2014 tillot Høyesteretts ankeutvalg anken fremmet for så vidt gjelder saksbehandlingen. For øvrig ble anken ikke tillatt fremmet.
- (27) Den ankende part – A – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (28) Lagmannsretten skulle ha oppnevnt en sakkyndig med medisinsk faglig ekspertise i tillegg til psykiater Berle, jf. tvisteloven § 25-3 første ledd.
- (29) Årsaksspørsmålet reiser vanskelige medisinske spørsmål, både når det gjelder diagnosen og årsaksbildet for øvrig, og lagmannsretten har lagt avgjørende vekt på den sakkyndiges vurdering og konklusjoner om årsaksspørsmålet.
- (30) Det kan reises tvil om diagnosen PTSD er riktig. Dette er sentralt fordi diagnosen posttraumatisk stressyndrom er en årsaksdiagnose.

- (31) Det er også av betydning at årsaksvurderingen må avgrenses tidsmessig og innholdsmessig til det straffbare forhold, og at dette reiser særlig kompliserte årsaksspørsmål.
- (32) Også sakens betydning tilsier at det skulle vært oppnevnt to sakkyndige. A er etablert med fast jobb, samboer og to barn. Et erstatningskrav på 1,6 millioner kroner vil være ruinerende for ham.
- (33) Det var uforsvarlig med bare én sakkyndig, og lagmannsrettens dom må oppheves etter tvisteloven § 29-3 annet ledd jf. § 29-21 første ledd.
- (34) A har nedlagt slik påstand:
- "Gulathing lagmannsretts dom av 19.2. 2014 i sak nr. 13-091751ASD/GULA/AVD 2 oppheves"**
- (35) Ankemotparten – B – har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (36) Det bestrides ikke at det var behov for at årsaksspørsmålet ble klarlagt av en sakkyndig. Men i denne saken var det ikke behov for å oppnevne mer enn én sakkyndig.
- (37) Gjennom de erklæringer som er avgitt av psykiater Berle og de øvrige bevis i saken, er saken tilstrekkelig og forsvarlig opplyst. Psykiater Berle dekket den relevante fagekspertise, og har lang erfaring i vurdering av PTSD og med å avgi spesialisterklæringer. Hans vurderinger og rapporter er grundige, og baserer seg på et omfattende journalmateriale og samtaler med de som har behandlet B. Han var også til stede under hovedforhandlingene i tingretten og lagmannsretten.
- (38) Berle har avgitt flere erklæringer i saken. Lagmannsrettens tilleggsmandat tok opp As innsigelser mot Berles tidligere vurderinger av årsaksspørsmålet, og omfattet blant annet å kartlegge årsakssammenhengen med det straffbare forhold.
- (39) Selv om Berle ikke med sikkerhet kan tilbakeføre Bs psykiske problemer til perioden før hun fylte 16 år, er dette årsaksforholdet godt underbygget av alminnelige erfaringssetninger. Tidsforløpet før hun sa fra om sine problemer, reiser heller ikke tvil om diagnosen PTSD, fordi hemmelighold er vanlig ved seksuelle overgrep.
- (40) Berles diagnoser PTSD og depressiv lidelse har vært konsistente og har ikke budt på tvil. I 2013 – da tingretten avsa sin dom – hadde behandlerne også forlatt diagnosen bipolar lidelse og medisineringen var avsluttet.
- (41) Lagmannsrettens bevisvurdering er basert på det samlede bevisbildet – blant annet Bs egen forklaring og rapporter og forklaring fra andre behandlere. Bevistemålet i saken var ikke fremmed for retten, og retten kunne ta stilling til det ved vanlig bevisbedømmelse og etter betingelseslæren.
- (42) I alle tilfelle må Høyesterett vise tilbakeholdenhet med å overprøve lagmannsrettens skjønnsmessige vurdering. Etter loven er rettens prøvelse begrenset til en forsvarlighets- og rimelighetskontroll. Især er slik tilbakeholdenhet på sin plass fordi det ikke er spor av tvil om årsaksspørsmålet, og saken ikke reiser vanskelige medisinske årsaksspørsmål.

(43) Subsidiært anfører B at en eventuell saksbehandlingsfeil ikke har hatt betydning for lagmannsrettens dom, jf. tvisteloven § 29-21, jf. 30-3.

(44) B har nedlagt slik påstand:

"Anken forkastes"

(45) *Mitt syn på saken*

(46) Jeg er kommet til at anken fører frem.

(47) Hovedspørsmålet i erstatningssaken er om det er årsakssammenheng mellom Bs psykiske lidelser og det straffbare forhold som A er dømt for. Det sentrale spørsmålet for Høyesterett er om det var uforvarlig av lagmannsretten å ikke oppnevne en medisinsk sakkyndig i tillegg til psykiater Jan Øystein Berle for å utrede årsaksspørsmålet.

(48) Tvisteloven § 25-3 første ledd lyder:

"Det oppnevnes én sakkyndig. Hvis det ikke fører til uforholdsmessige kostnader eller forsinkelser, kan det oppnevnes mer enn én sakkyndig dersom karakteren av sakkyndigspørsmålene, sakens betydning eller andre forhold tilsier det. Retten kan oppnevne nye sakkyndige ved siden av tidligere oppnevnte."

(49) En avgjørelse om å fravike hovedregelen om én sakkyndig, beror på en proporsjonalitetsvurdering og et skjønn, hvor blant annet "karakteren av sakkyndigspørsmålene" og "sakens betydning" skal vurderes. Det sentrale hensynet er å sikre en forsvarlig opplysning av saken. Jeg viser her til tvisteloven § 25-2 første ledd, som bestemmer at sakkyndig skal oppnevnes "når det er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag". Dette nødvendighetskriteriet er ikke bare styrende for om det skal oppnevnes sakkyndig i saken, men er også sentralt ved vurderingen av om flere sakkyndige bør vurdere et sakkyndigspørsmål.

(50) Tvisteloven § 25-3 første ledd viderefører i det vesentlige tvistemålsloven § 239, jf. Ot. prp. nr. 51 (2004–2005) side 465. Ved den nærmere fastlegging av innholdet av bestemmelsen, er derfor lovhistorien av interesse.

(51) Tidligere var hovedregelen etter § 239 at det skulle oppnevnes to sakkyndige. Ved lov 15. juli 1994 nr. 51 ble hovedregelen endret til én sakkyndig. Den samme endringen ble gjort i den tilsvarende bestemmelsen i straffeprosessloven § 139.

(52) Bakgrunnen for å snu hovedregelen fra to til én sakkyndig, var at det i praksis ble oppnevnt to sakkyndige i de fleste saker, også i saker med små tvistebeløp eller hvor sakkyndigspørsmålene var av mer teknisk art, hvor teknikken i seg selv er ukontroversiell, jf. Ot.prp. nr. 45 (1993–94) side 6–7.

(53) Det var imidlertid ikke meningen å heve terskelen for å oppnevne mer enn én sakkyndig i saker hvor bevisemaets karakter og sakens betydning gjorde det nødvendig:

"Etter departementets mening vil det i en del saker være behov for to eller flere sakkyndige. Dette kan være nødvendig for å ivareta hensynet til rettsikkerheten best mulig, for at resultatet blir riktig og for at sakens parter i størst mulig grad skal kunne forsones seg med resultatet i saken. Rettens plikt til å sørge for at saken blir tilstrekkelig"

opplyst gjør det nødvendig i hver enkelt sak å foreta en konkret vurdering av om det skal oppnevnes én eller to eller flere sakkyndige. Ved å snu hovedregelen slik den er utformet idag, mener departementet å oppnå en særskilt vurdering og ikke en automatikk i å oppnevne to sakkyndige som det kan synes å være etter dagens regel.
... "

- (54) Jeg forstår dette slik at det var tilsiktet at retten skulle vise forsiktighet med bare å oppnevne én sakkyndig, slik det er påpekt i Schei mfl. Tvisteloven 2. utgave side 936.
- (55) I Rt. 1998 side 1565, som gjaldt krav om erstatning for nakkeslengskade, er det gitt uttalelser med generell rekkevidde for når det kan være nødvendig å oppnevne mer enn én sakkyndig i saker med medisinske årsaksforhold. Førstvoterende uttalte:

"Det tredje forhold av mer generell karakter som jeg vil trekke frem, er at rettens behov for sakkyndighet må bli dekket på en betryggende måte. I saker med kompliserte og omtvistete medisinske årsaksforhold, sier det seg nærmest selv at det må oppnevnes medisinsk sakkyndige. Vi er for øvrig her på et område hvor forsvarlighet og grundighet også ofte vil tilsi at retten fraviker lovens utgangspunkt om én sakkyndig, jf tvistemålsloven § 239 første ledd, og oppnevner to sakkyndige. Sakkyndige vitner vil nok i noen grad kunne avhjelpe rettens behov for sakkyndige råd og veiledning, men oftest ikke fullt ut. Rettsoppnevnte sakkyndige vil gjerne med en større grundighet utrede de mer generelle og spesielle medisinske spørsmål saken reiser. Det er også vesentlig at rettsoppnevnte sakkyndige vil være uten bindinger til partene, noe som ofte ikke vil være situasjonen for sakkyndige vitner."

- (56) Denne uttalelsen er fulgt opp i Høyesteretts ankeutvalgs avgjørelse i Rt. 2011 side 812, som gjaldt spørsmål om oppnevning av to sakkyndige i en sak som gjaldt krav om erstatning for dykkerskade. I avsnitt 17 fremholdt utvalget at "ved forsvarlighetsvurderingen må lagmannsretten ta utgangspunkt i at saken åpenbart reiser kompliserte og vanskelige årsaksspørsmål".
- (57) Selv om ordlyden i § 25-3 første ledd atskiller seg noe fra tvistemålsloven § 239 slik den lød etter lovendringen i 1994, legger jeg etter dette til grunn at de retningslinjer som ble trukket opp i Rt. 1998 side 1565, også gjelder ved anvendelsen av § 25-3 første ledd.
- (58) Jeg går nå over til spørsmålet om rammene for ankeinstansens overprøving av en kjennelse om oppnevning av sakkyndig.
- (59) Tvisteloven § 29-3 begrenser ankegrunnene for kjennelser om saksbehandlingen i tilfeller der avgjørelsen etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling. Ankeinstansen foretar da bare en forsvarlighets- og rimelighetskontroll, jf. Rt. 2008 side 1507.
- (60) En avgjørelse av om det skal oppnevnes en eller flere sakkyndige, omfattes av denne bestemmelsen, jf. Rt. 2008 side 1507 og Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 472.
- (61) Bestemmelsen innebærer at ankeinstansen skal vise tilbakeholdenhet ved overprøvingen, fordi den ikke har samme nærhet og innsikt i saken som den rett som treffer avgjørelsen. Jeg viser her til forarbeidene i NOU 2001: 32 B side 769:

"Etter utvalgets mening er en begrensning i overprøvingsadgangen over kjennelser etter (2) på sin plass. Den rett som treffer avgjørelsen i første instans, vil gjennom den aktive saksforberedelse som skal drives, få en nærhet og innsikt i saken som gjør at den normalt vil ha et bedre grunnlag for å avgjøre saksbehandlingsspørsmål av denne type

enn det ankeinstansen vil få. Det er også grunn til å understreke at bestemmelsen ikke nekter overprøving, men begrenser denne. Det kan sies slik at det er en forsvarlighets- og rimelighetskontroll ankeinstansen her skal foreta. Den skal vise tilbakeholdenhet ved overprøvingen, men likevel slik at den skal slå ned på det som fremtrer som uforsvarlig eller klart urimelig. Det som blir borte er først og fremst den detaljprøvingen av f.eks. spørsmålet om sakkyndig skal oppnevnes som ofte skjer i dag. ...

...

Det understrekes at begrensningene i ankegrunnene overfor kjennelser av den type som omfattes av (2), utelukkende gjelder den skjønsmessige avveiningen. Den mer generelle rettslige forståelse av bestemmelsen og den saksbehandling som ligger til grunn for kjennelsen, vil kunne prøves fullt ut."

- (62) Tvisteloven § 29-3 gjelder både når kjennelsen angripes ved særskilt anke og når den benyttes som ankegrunn over en dom – slik tilfellet er i foreliggende sak. Dette følger av at lovteksten benytter formuleringen "bare angripes", jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), hvor dette er presisert.
- (63) Selv om normen for overprøving er den samme for anke over kjennelser og anke over dom, har ankeinstansen et bedre faktisk vurderingsgrunnlag når det er avsagt dom. Spørsmålet om skjønnet er uforsvarlig må avgjøres ut fra bevissituasjonen slik den var for den dømmende rett. Konsekvensen av at saksbehandlingen benyttes som ankegrunn over dom, må etter mitt syn være at forsvarlighetsvurderingen baseres på bevissituasjonen slik den var på domstidspunktet.
- (64) Med dette som bakgrunn går jeg over til å vurdere det konkrete saksforhold.
- (65) As krav om oppnevning av en sakkyndig i tillegg til psykiater Berle, ble fremsatt i anken over tingrettens dom, og det ble anført at "[D]et er avgjørende at lagmannsretten får et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag".
- (66) Han anførte blant annet at diagnosen posttraumatisk stresslidelse (PTSD) var "forbundet med adskillig tvil". Det ble vist til at B i politianmeldelsen og i partsforklaringen hadde henvist til en rekke andre stress- og traumefaktorer, blant annet at A var psykopat, kontrollerende og manipulerende. Videre ble det fremhevet at den seksuelle omgangen fortsatte i ett år og ti måneder etter at B fylte 16 år og det ansvarsbetingende og straffbare forholdet var opphørt.
- (67) Gulating lagmannsrett tok ikke begjæringen til følge, og begrunnet sin avgjørelse slik:
- "Lagmannsretten vurderer det som tilstrekkelig til en forsvarlig opplysning av saken at det oppnevnes den samme sakkyndige, psykiater Jan Øystein Berle, for lagmannsretten som for tingretten. Det legges til grunn som uomtvistet at de aktuelle undersøkelser og vurderinger ligger klart innenfor den sakkyndiges medisinskfaglige kompetanse, og at det ikke er reist innsigelser hva gjelder habilitet.
Det årsaksbildet som skal vurderes, er en eventuell årsakssammenheng mellom de skader som danner grunnlag for erstatningskravet og de forhold som den ankende part er straffedømt for. Hvilke handlinger det gjelder fremgår klart av tiltalebeslutningen og tingrettens domsgrunner i straffesaken."**
- (68) Ut fra denne kortfattede begrunnelsen er det ikke mulig å se om lagmannsretten har foretatt en reell vurdering av behovet for oppnevning av mer enn én sakkyndig. En lignende situasjon forelå i Rt. 2011 side 812, og Høyesteretts ankeutvalg opphevet kjennelsen fordi begrunnelsen ikke ga holdepunkter for å kontrollere forsvarligheten.

- (69) Bevistemaet i saken er om Bs psykiske lidelser har sin årsak i de handlinger A er straffedømt for. Det dreier seg om et medisinsk årsaksforhold, og diagnosen er sentral ved avklaringen av om det foreligger årsakssammenheng. Som fremholdt av A, er diagnosen posttraumatisk stressyndrom en årsaksdiagnose.
- (70) Diagnosen er omtvistet. A har ikke bestridt at PTSD kan være en riktig diagnose, men han har vist til at B gjennom årene også har fått andre diagnoser, og helt frem til 2011 var diagnostisert med bipolar lidelse.
- (71) Selv om psykiater Berle i sine vurderinger konsistent har fastholdt diagnosen PTSD, kan det på bakgrunn av dette vanskelig legges til grunn at denne diagnosen er ukontroversiell og utvilsom.
- (72) A har videre fremhevet at B første gang oppsøkte lege for psykiske problemer i 2005. Det anføres at dette ikke samsvarer med diagnosekriteriene, som fastsetter at symptomdebut mer enn seks måneder etter den traumatiske hendelsen er sjelden.
- (73) Det er omtvistet når Bs symptomer viste seg, og lagmannsretten er kommet til at hennes ønske om å hemmeligholde problemene og årsaken til dem, er forklaringen på tidsforløpet. Uansett viser tidsforløpet at saken reiser komplekse årsaksforhold, hvor diagnosen er vurderingspreget.
- (74) Kompleksiteten i årsaksbildet forsterkes ved at kravet til årsakssammenheng etter straffeprosessloven § 3 og foreldelsesloven § 11 er at Bs psykiske plager må springe ut av de straffbare handlingene. Det må med andre ord foreligge årsakssammenheng mellom det straffbare forhold og kravet. Dette innebærer at det medisinske årsaksforhold mellom Bs psykiske lidelser og hennes seksuelle omgang med A frem til hun ble 16 år, må kartlegges.
- (75) Tingrettens dom side 21 illustrerer denne kompleksiteten i årsaksbildet:
- "Den seksuelle omgangen før fylte 16 år er likevel berre ein del av det samla forholdet mellom dei. Den seksuelle omgangen etter fylte 16 år, og det generelle forholdet mellom dei to, der B har gitt uttrykk for at ho kjende seg under konstant mas og press, under kontroll frå A, isolert frå venner, og utvikla sosial angst og depresjon er også ein del av det samla bilete."**
- (76) Lagmannsretten søkte å få disse problemstillingene avklart gjennom tilleggsmandatet som ble gitt til psykiater Berle. Hans erklæring viser at dette årsaksspørsmålet er vanskelig og kan by på tvil:
- "Hendelsene ligger langt tilbake i tid og den faglige hjelp og oppfølging skadelidte fikk skjedde litt etter hvert, dokumentasjonen for den tidlige perioden er således begrenset, anmeldelsen av saken kom også på et sent tidspunkt. Det er ikke mulig, særlig så lang tid etter de aktuelle hendelser, med noe rimelig presisjonsnivå å differensiere mellom skader hun ble påført av hendelser som skjedde før hun var 14 år og frem til hun fylte 16 år, og det som skjedde den etterfølgende periode."**
- (77) Han redegjør i fortsettelsen for at det på generelt grunnlag må kunne anføres at traumatiske hendelser kan være mer skadelig i yngre alder enn senere, og at barn i 14–15 årsalder er mer sårbare enn man er i 17–18 årsalderen.

- (78) B har anført at diagnosespørsmålet ikke nødvendiggjør ytterligere sakkyndige vurderinger, fordi lagmannsretten i sin bevisvurdering også har lagt vekt på rapporter og forklaringer fra fagfolk som har behandlet B.
- (79) Jeg er enig i at slike forklaringer og uttalelser er relevante bevis som kan bidra til å kaste lys over sakens medisinske spørsmål. Men de kan vanskelig i en sak som dette erstatte behovet for rettsoppnevnte sakkyndige. De rettsoppnevnte sakkyndige er uten bindinger til partene, de er oppnevnt fordi de har den særlige sakkyndighet som saken krever, og det er retten som har fastsatt deres mandat.
- (80) Det er ikke tvil om at den sakkyndiges vurdering har vært et sentralt bevis for lagmannsretten. Det er heller ikke tvil om at saken er av stor økonomisk betydning for begge parter, og det er tilstrekkelig her å vise til erstatningsbeløpets størrelse – 1,6 millioner kroner.
- (81) Min konklusjon er etter dette at det var nødvendig å oppnevne mer enn én sakkyndig for å få et forsvarlig faktisk grunnlag for å avgjøre årsaksspørsmålet i saken. Denne feilen kan ha hatt betydning for innholdet av lagmannsrettens dom. Lagmannsrettens dom må etter dette oppheves, jf. tvisteloven § 29-21 første ledd, jf. § 30-3 første ledd.
- (82) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.

- (83) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (84) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (85) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (86) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (87) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: